

Vatandaşlık ve Milletvekilliği

Kemal Gözler*

Vatandaşlık ile milletvekilliği arasında sıkı bir bağ vardır. Bir kere, Anayasanın 67'nci maddesine göre, seçme ve seçilme hakkına vatandaşlar sahiptir. Diğer yandan, Anayasanın 76'ncı maddesi, "otuz yaşını dolduran her Türk milletvekili seçilebilir" demektir. Anayasanın 66'ncı maddesi, "Türk Devletine vatandaşlık bağı ile bağlı olan herkes Türk'tür" dediğine göre 76'ncı maddede geçen "Türk" kelimesini "Türk vatandaşı" şeklinde anlamak gerekir. O halde, milletvekili seçilebilmek için "Türk vatandaşlığı" sahip olunması gereken bir şarttır.

Çifte vatandaşlar, yani aynı zamanda hem Türk vatandaşı, hem de yabancı bir ülke vatandaşı olan kişiler de milletvekili seçilebilme yeterliliğine sahiptir. Zira, çifte vatandaşlar, Türk hukuku bakımından Türk vatandaşı olarak işlem görürler. Türk Anayasasında ve Türk Vatandaşlığı Kanunu'nda çifte vatandaşlığa engel bir hüküm yoktur. Tersine, 2383 sayılı Kanunla değişik 403 sayılı Türk Vatandaşlığı Kanununun 22'nci maddesinde, başka bir devlet vatandaşlığını kazanmak isteyen kişiye İçişleri Bakanlığı'nca "izin belgesi" verileceği öngörüldüğüne ve Türk Vatandaşlığı Kanununun Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin 32'nci

maddesinde Türk vatandaşlığını korumak isteyip istemediği sorulduğuna göre bir Türk vatandaşının aynı zamanda yabancı bir devletin vatandaşı olması mümkündür. Aynı zamanda yabancı devlet vatandaşı da olsa, Türk vatandaşı olan bir kişinin, vatandaşlık sıfatına bağlı olan tüm haklardan, bu arada seçme ve seçilme hakkından (Anayasa, m.67) da yararlanabileceği açıktır. O halde çifte vatandaşlar da milletvekili seçilme yeterliliğine sahiptirler.

Bir kimsenin milletvekili adaylığı döneminde Türk vatandaşlığı konusunda tereddüt hasıl olursa, bu kişinin milletvekili seçilme yeterliliğinin olup olmadığı konusunda kesin karar vermeye yetkili makam, seçimlerin genel yönetiminden sorumlu olan Yüksek Seçim Kuruludur (m.79). 10.6.1983 tarih ve 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanununun 22'nci maddesi, adayların geçici olarak ilanından iki gün içinde il seçim kurullarına itiraz edilebileceğini, il seçim kurullarınca en geç iki gün içinde bu itirazın karara bağlanacağını, ilgililerin bu kararlara karşı iki gün içinde Yüksek Seçim Kuruluna itiraz edebileceğini, Yüksek Seçim Kurulunun bu itirazları üç gün içinde karara bağlayacağını öngördüğüne göre, Türk vatandaşlığına itiraz edilen bir adayın seçilme yeterliliği konusunda nihai ve kesin karar vermeye yetkili makam, Yüksek Seçim Kuruludur.

* Yrd. Doç. Dr., Uludağ Üniversitesi İİBF Öğr. Üyesi.

Ancak, milletvekili seçilen kişi, milletvekili seçildikten sonra Türk vatandaşlığını kaybederse ne olacaktır? Bu konuda Anayasada veya kanunlarda bir hüküm yoktur. Böyle bir durumda artık Yüksek Seçim Kurulu'nun yetkili olduğu söylenemez. Çünkü bu Kurul, esas itibarıyla milletvekilliği adaylığı ve seçilme işlemlerinde yetkili bir kuruldur. Kaldı ki, ne Anayasada, ne de diğer kanunlarda Yüksek Seçim Kurulu'na böyle bir konuda karar verme yetkisi tanınmamıştır. Merve Kavakçı olayında da Yüksek Seçim Kurulu seçimden sonra meydana gelen olaylar ve işlemler konusunda yetkisiz olduğuna karar vermiştir.

Yüksek Seçim Kurulu yetkisiz olduğuna göre, bu konuda Türkiye Büyük Millet Meclisinin yetkili olduğu ve "milletvekilliğinin düşmesi" kararı verebileceği akla gelebilir. Ancak, milletvekilliğinin düşmesi meselesini düzenleyen Anayasanın 84'üncü maddesi sınırlı sayıda düşme sebebi öngörmüştür. Bunlar istifa, kesin hüküm giyme, kısıtlama, milletvekilliği ile bağdaşmayan bir görev veya hizmeti sürdürmekte ısrar etme, meclis çalışmalarına özürsüz ve izinsiz olarak bir ay içerisinde toplam beş birleşime katılmama, partisinin temelli kapatılmasına beyan ve eylemleriyle sebep olma hallerinden ibarettir. Bunların arasında Türk vatandaşlığını kaybetme hali sayılmamıştır. 84'üncü maddede sayılan sınırlı sayıdaki sebeplerin dışında kalan bir sebeple, Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu, bir milletvekilinin milletvekilliğinin düşmesine karar veremez. Görevleri Anayasa ve İçtüzük ile belirlenmiş olan Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanı veya Başkanlık Divanı da bu konuda tamamıyla yetkisizdir.

Dolayısıyla bir milletvekilinin Türk vatandaşlığını milletvekili seçildikten sonra kaybetmesi durumunda ne olacağı Anayasada öngörülmemiştir. Keza Anayasa ve kanunlar bu konu da karar verme yetkisini bir organa veya makama vermiş de değildir. Kendisine

Anayasa ve kanunlar tarafından bir yetki verilmemiş bir kamu hukuku organının yetkisiz olduğu bir konuda karar vermesi mümkün değildir. O nedenle, Türk vatandaşlığı sıfatını sonradan kaybeden bir milletvekilinin milletvekilliğinin sona erdirilmesi olanaksızdır.

Bu sonucu "otuz yaşını bitiren her Türk milletvekili seçilebilir" diyerek "vatandaşlık şartı"ni getiren Anayasanın 76'ncı maddesinin 1'inci fıkrası karşısında nasıl açıklayabiliriz? Bir kere denebilir ki, Anayasanın 76'ncı maddesinin 1'inci fıkrası müeyyidesiz bir normdur. Zira, anayasa hukukunda "müeyyidesiz normlara" sıkça rastlanır. Bu hukuk dalındaki normların büyük çoğunluğu zaten müeyyidesizdir. O halde yapılabilecek birinci muhtemel açıklama, 76'ncı maddenin 1'inci fıkrasının müeyyidesiz bir norm olduğu yolundadır.

Ancak, burada bu yorumu yapmaya da kanımızca gerek yoktur. Zira, 76'ncı madde, "milletvekilliğinin devam şartlarını" değil, "milletvekili seçilme yeterliliği"ni düzenlemektedir. Zira, 76'ncı madde esas itibarıyla "adaylık süreciyle" alakalıdır. O halde 76'ncı madde de, milletvekilliğinin devamı boyunca Türk vatandaşlığının muhafaza edilmesi şartını zaten aramamaktadır. Türk hukuk düzeninde, milletvekilliğinin devamını vatandaşlık şartına bağlayan bir norm yoktur.

Hangi açıklama tarzı kabul edilirse edilsin, Türk vatandaşlığını milletvekili seçildikten sonra kaybeden bir milletvekilinin milletvekilliğini düşürme konusunda, bir organ, bir makam veya kişi Türk hukuk düzeninden yetki almamıştır. Ayrıca ve açıkça böyle bir yetki almamış olan makamların bu konuda bir işlem tesis etmeleri mümkün değildir. Merve Kavakçı olayında Yüksek Seçim Kurulu'nun ve Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkanlığı'nın topu birbirlerine atmalarının altında yatan gerçek de budur.